

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กับการพัฒนาที่ยั่งยืน
กรณีศึกษา : 3 ชุมชนบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

นาง นพวรรณ ปีสิริกันต์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

ECOTOURISM AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT
A CASE STUDY OF THREE COMMUNITIES NEXT TO THE KHAOYAI NATIONAL PARK

Mrs.Noppawan Presirikran

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics Program in Political Economics

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 2008

Copyright of Chulalongkron University

510550

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กับการพัฒนาที่ยั่งยืน

กรณีศึกษา: 3 ชุมชนบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

โดย

นาง นพวรรณ ปิสิริกันต์

สาขาวิชา

เศรษฐศาสตร์การเมือง

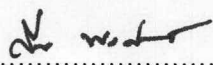
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.พุทธกาล รัชวร

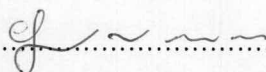
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

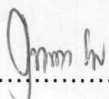
รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตนโกมุท

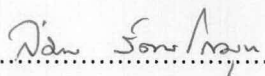
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

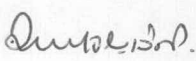

..... คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ทีรณ พงศ์มพัฒน์)

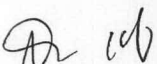
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.พุทธกาล รัชวร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตนโกมุท)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ เจริญเลิศ)

..... กรรมการ
(นายสันติชัย เชื้อจางประสิทธิ์)

นพวรรณ ปิสิริกันต์ : การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษา : 3 ชุมชนบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่(ECOTOURISM AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT :A CASE STUDY OF THREE COMMUNITIES NEXT TO THE KHAOYAI NATIONAL PARK). อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รศ. ดร. พุทธกาล รัชชระ , อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม : รศ.ดร.สมชาย รัตนโกมุท, 283 หน้า.

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชุมชนท้องถิ่น กับกลุ่มผลประโยชน์ ภายใต้นโยบายสาธารณะที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยมีจุดมุ่งหมายให้ชุมชนท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว กลุ่มผลประโยชน์ ให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเป็นกลไกนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งการศึกษานี้ มีขอบเขตอยู่ที่ ชุมชนเขาแผงม้า ชุมชนหมูสี ชุมชนหนองน้ำแดง เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะจง และจากเอกสารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลงานทางวิชาการ ผลงานการวิจัย วารสารต่างๆ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์แบบเจาะจง และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ยังไม่เกิดในชุมชนบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เนื่องจากชุมชน มีส่วนร่วมน้อยมาก และ ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างมาก ส่วนใหญ่ชุมชนบริเวณนี้มีรายได้หลักจากการทำเกษตร และมีรายได้จากการรับจ้าง ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ส่วนใหญ่จะตกอยู่กับกลุ่มนายทุนที่เข้ามาซื้อที่ดินและทำกิจการต่างๆ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร รีสอร์ท ปลูกพืชผักผลไม้ปลอดสารพิษ ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ กวาง และพบว่าปัจจุบันชุมชนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดิน น้อยมาก บางหมู่บ้านชาวบ้านขายที่ดินให้กับกลุ่มนายทุนหมดแล้ว ถึงแม้ว่าที่ดินนั้นไม่มีเอกสารสิทธิ์ก็ตาม และนับวันก็ยังมีราคาสูงขึ้นเรื่อยๆ มูลค่าทางเศรษฐกิจจึงเกิดจากการเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ความขัดแย้งของชุมชนกับกลุ่มผลประโยชน์ มีน้อย ส่วนใหญ่จะเอื้อประโยชน์กันมากกว่า เหตุผลที่เกิดเช่นนี้ เนื่องจากนโยบายของรัฐ ที่เอื้อประโยชน์ต่อคนที่ใกล้ชิด ดังนั้นการที่จะให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ทรัพยากรธรรมชาติยังคงอยู่อย่างสมบูรณ์ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของนายทุนที่เข้ามาอยู่ใหม่ ร่วมกับชุมชน โดยมีองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ประสาน นำทีม ใช้องค์ความรู้ด้านการจัดการสมัยใหม่ ใช้การวิจัยมาเป็นเครื่องนำทางในการพัฒนา จึงจะเกิดความยั่งยืนได้

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง
ปีการศึกษา 2551

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

488 56864 29 : MAJOR POLITICAL ECONOMIC

KEY WORD: POLITICAL ECONOMY/ PUBLIC POLICY/ INTEREST GROUPS/ INSTITUTION ECONOMY/ ECOTOURISM/SUSTAINABLE DEVELOPMENT

NOPPAWAN PRESIRIKRAN : ECOTOURISM AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT :A CASE STUDY OF THREE COMMUNITIES NEXT TO KHAO YAI NATIONAL PARK. THESIS PRINCIPAL ADVISOR : ASST.PROF. BUTAKRAN RATJATRON, CO-ADVISOR : ASST. PROF.SOMCHAI RATANAKOMUT , 283 pp.

This thesis is a case study of the relationship between communities and interest groups as well as how the tourism development public policy affected different interest groups in Moo Si and Nong Deang Community, Pakchong District, Nakhonrachasima Province. Research tools included review secondary data from various sources and in-depth interviews related stakeholders such as government officials in Khao Yai National Park, NGOs and community leaders.

The study found that communities have low level of participation and receive little benefit from tourism development policy in Khao Yai National Park area. Communities' major source of income came from agricultural and general employment. In contrast, investor is a group who earn benefit the most from land broker business and other tourism related businesses such as Hotel, Resort, Pesticide Residue Free Vegetable and Fruits and Farms. Only few numbers of local people that title for land ownership, most of the land have been sold to investors although the land has no certificate of ownership. However, communities and interest groups have low level of conflict because both of their benefit from the tourism development policy. But in a long term, in order to achieve sustainable tourism development and preserve natural resources in Khao Yai National Park, investors as a newentries have to work with communities. Moreover, Local Authorities have to regulate and coordinate by using information technology and public management tools.

Field of study :Political Economy
Academic year : 2008

Student's signature:.....
Principal Advisor's signature:.....
Co-advisor's signature:.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์ รองศาสตราจารย์ ดร.พุทธกาล รัชทร รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตนโกมุท รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ เจริญเลิศ รองผู้ว่าการ ททท.สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์ ที่ได้ให้คำแนะนำตลอดจนตรวจสอบและแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ และสำเร็จด้วยดีแก่ผู้วิจัย

นอกจากนี้ ผู้วิจัย ยังได้รับการสนับสนุนจาก บุคคลในครอบครัว นายชิตชัย ปิสิริกานต์ นาย อานันท์ ปิสิริกานต์ (บุตรชาย) คุณแม่ นิภา อาภาวสิน ที่ให้โอกาสและกำลังใจตลอดจน การสัมภาษณ์ และ เก็บข้อมูล ขอขอบคุณท่านรองศาสตราจารย์ศรีวงศ์ สุมิตร ที่คอยเป็นกำลังใจให้งานนี้สำเร็จได้ด้วยดี และขอบคุณอีกหลายท่านที่ได้ให้ความกรุณาด้านข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สิ่งที่เป็นประโยชน์และคุณความดีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้กับทุกท่านที่ได้กล่าวมานี้ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนจนกระทั่งวิทยานิพนธ์สำเร็จสมบูรณ์สมความมุ่งหมาย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	2
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
1.3 ขอบเขตการศึกษา.....	5
1.4 ระเบียบวิธีการวิจัย.....	5
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และ การทบทวนวรรณกรรม.....	7
2.1 ความหมาย.....	7
2.1.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	7
2.1.2 การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.....	8
2.1.3 การพัฒนาที่ยั่งยืน.....	9
2.1.4 อุทยานแห่งชาติ.....	11
2.1.5 องค์กรพัฒนาเอกชน.....	13
2.1.6 ชุมชนท้องถิ่น.....	15
2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา.....	17
2.2.1 ทฤษฎีนโยบายสาธารณะ.....	18
2.2.2 ทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์.....	37
2.2.3 นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย.....	39
2.2.4 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	64
2.3 ทบทวนวรรณกรรมและผลงานที่เกี่ยวข้อง.....	75
2.4 กรอบแนวคิดการศึกษาวิจัย.....	85

3	สภาพทั่วไปของชุมชนบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่.....	88
3.1	ลักษณะทั่วไปของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่.....	88
3.1.1	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่.....	88
3.1.2	โครงสร้างการบริหารและอัตรากำลัง.....	100
3.1.3	การให้บริการของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่.....	102
3.1.4	ชุมชนกับการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	104
3.1.5	มูลค่าทางเศรษฐกิจในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่.....	110
3.1.6	จำนวนนักท่องเที่ยว.....	119
3.2	เขาแผงม้า.....	123
3.2.1	ลักษณะทั่วไปของเขาแผงม้า.....	123
3.2.2	บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนที่มีต่อเขาแผงม้า.....	137
3.2.3	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในชุมชนเขาแผงม้า.....	140
3.3	ชุมชนหมูสี.....	152
3.3.1	ลักษณะทั่วไปของชุมชนหมูสี.....	152
3.3.2	งบประมาณรายรับของ อบต.หมูสี.....	161
3.3.3	แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนหมูสี.....	166
3.4	ชุมชนหนองน้ำแดง.....	168
3.4.1	ลักษณะทั่วไปของชุมชนหนองน้ำแดง.....	168
3.4.2	แหล่งน้ำ ที่ดิน ป่าไม้ และการใช้ประโยชน์.....	178
3.4.3	แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนหนองน้ำแดง.....	181
3.4.4	งบประมาณรายรับของ อบต.หนองน้ำแดง.....	184
4	ผลการศึกษาร่องเที่ยวเชิงนิเวศของ 3ชุมชนบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่.....	188
4.1	ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชุมชน กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	189
4.1.1	ผลประโยชน์และความขัดแย้งภายในชุมชน.....	189
4.1.2	ผลประโยชน์และความขัดแย้งกับภายนอกชุมชน.....	193
4.2	ความคิดเห็นของชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	194

5 บทสรุป และ ข้อเสนอแนะ.....	204
รายการอ้างอิง.....	212
ภาคผนวก ก.....	216
ภาคผนวก ข.....	228
ภาคผนวก ค.....	241
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	283

สารบัญตาราง

ญ

หน้า

ตารางที่ 1	บ้านพักและ ค่ายพักแรมของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่.....	104
ตารางที่ 2	จำนวนนักท่องเที่ยว ปี 2539-2548.....	119
ตารางที่ 3	สถิตินักท่องเที่ยวทุกสัญชาติที่เข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติต่างๆ.....	120
	ปีงบประมาณ2549 (ตั้งแต่ 1 ต.ค.2548- 30ก.ย. 2549)	
ตารางที่ 4	สถิตินักท่องเที่ยวที่เข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติต่างๆ.....	121
	ปีงบประมาณ2549 (ตั้งแต่1ต.ค.2548-30ก.ย.2549)	
ตารางที่ 5	สถิตินักท่องเที่ยวที่เข้าไปอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่.....	122
	ระหว่างเดือนตุลาคม2546-กันยายน2547	
ตารางที่ 6	ตารางแสดงปริมาณน้ำฝนในช่วงคาบ 5 ปี จากปี พ.ศ.2535-2540.....	126
	และอุณหภูมิในปี 2541	
ตารางที่ 7	ตารางจำนวนครัวเรือนและจำนวนประชากรชุมชนเขาแผงม้า.....	130
ตารางที่ 8	ตารางแสดงรายละเอียดจำนวนกระทิงที่พบในพื้นที่เขาแผงม้า.....	147
ตารางที่ 9	ตารางแสดงจำนวนครัวเรือน และจำนวนประชากร ในเขตพื้นที่ ตำบลหมูสี.....	155
ตารางที่ 10	ตารางจำนวนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งตำบลหมูสี.....	156
ตารางที่ 11	ตารางรายรับ-รายจ่ายปีงบประมาณ2550 ตำบลหมูสี.....	162-165
ตารางที่ 12	ตารางแสดงจำนวนประชากร จำแนกตามหมู่บ้าน.....	173
	ของตำบลหนองน้ำแดงพ.ศ.2550	
ตารางที่ 13	ตารางแสดงจำนวนประชากร จำแนกตามช่วงอายุ.....	173
	ของตำบลหนองน้ำแดงพ.ศ.2550	
ตารางที่ 14	ตารางข้อมูลด้านการเกษตร ตำบลหนองน้ำแดง.....	174
ตารางที่ 15	ตารางข้อมูลการถือครองที่ดิน ตำบลหนองน้ำแดง.....	176
ตารางที่ 16	ตารางข้อมูลสิทธิในที่ทำกิน แรงงาน และการเคลื่อนย้ายงาน ตำบลหนองน้ำแดง....	177
ตารางที่ 17	ตารางแหล่งน้ำ ขนาด/พื้นที่ และการใช้ประโยชน์.....	179
ตารางที่ 18	ตารางงบประมาณรายรับ-รายจ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแดง.....	185-187

ตารางภาพที่ 1	แผนภาพแสดงองค์ประกอบของนโยบายสาธารณะ.....	19
ตารางภาพที่ 2	กรอบการวิเคราะห์สาเหตุและผล ของนโยบายสาธารณะของ Thomas R.Dye....	21
ตารางภาพที่ 3	แผนภาพแสดงกรอบการวิเคราะห์ระบบนโยบายของ Dunn.....	22
ตารางภาพที่ 4	ภาพบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ที่มีต่อนโยบายสาธารณะ.....	38
ตารางภาพที่ 5	กระแสความต้องการ Ecotourism.....	41
ตารางภาพที่ 6	แผนผังโครงสร้างสภาตำบล.....	44
ตารางภาพที่ 7	แผนผังโครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.).....	45
ตารางภาพที่ 8	กรอบนโยบายของรัฐที่มาของนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	59
ตารางภาพที่ 9	หลักการพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	82
ตารางภาพที่ 10	แผนภาพความสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว.....	84
ตารางภาพที่ 11	ภาพกรอบแนวความคิดในการทำวิจัย (Conceptual Framework).....	87
ตารางภาพที่ 12	แผนที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่.....	91
ตารางภาพที่ 13	แผนที่ อ.ปากช่องเดินทางไปอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่.....	92
ตารางภาพที่ 14	โครงสร้างการบริหารงานภายในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่.....	102
ตารางภาพที่ 15	แผนที่บริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่.....	107
ตารางภาพที่ 16	แผนที่แสดงอำเภอปากช่องแนวเขตตำบล.....	108
ตารางภาพที่ 17	แผนที่แสดงชุมชนบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่.....	109
ตารางภาพที่ 18	แผนที่ตั้งเขาแผงม้า.....	123
ตารางภาพที่ 19	แผนภาพแหล่งท่องเที่ยวเขาแผงม้า.....	135
ตารางภาพที่ 20	ภาพกระทิงที่เขาแผงม้า.....	136
ตารางภาพที่ 21	แผนที่ตำบลหมูสี.....	154
ตารางภาพที่ 22	แผนที่ตำบลหนองน้ำแดง.....	171
ตารางภาพที่ 23	ภาพความสัมพันธ์การท่องเที่ยวนิเวศ.....	204
	กับการพัฒนาที่ยั่งยืนภายใต้ นโยบายสาธารณะ	
ตารางภาพที่ 24	ความสัมพันธ์ของกลุ่มประ โยชน์.....	205